

Шелковнікова Ю.*

СПІЛЬНА ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА КРАЇН ЄС

Аналіз зовнішньої політики ЄС включає як теоретичні, так і емпіричні питання, які охоплюють сферу перетину міжнародних відносин і європейських студій. Ми будемо відштовхуватися від того, що Європейський Союз здійснює свою діяльність на міжнародній арені за двома вимірами: комунітарна зовнішня політика і Спільна зовнішня і політика безпеки (СЗПБ). Предмет першої – головним чином, питання міжнародного співробітництва в економічній і соціальній сферах, включаючи питання науки, культури і охорони навколишнього середовища. СЗПБ представляє собою другий стовп Європейського Союзу і є безпосередньою компетенцією ЄС. Починаючи з 2003 року формується інституційний каркас ще одного виміру зовнішньої політики Євросоюзу – Європейської політики сусідства (ЄПС).

Дослідження зовнішньої політики Європейського Союзу можна поділити на три групи відповідно до центральних категорій аналізу. Перша категорія – це аналітична модель «раціонального актора», яка пов'язана з державами як егоїстичними раціональними акторами, які переслідують національні інтереси. Ця категорія є центральною для досліджень в рамках ліберального міжурядового підходу, який представлено в роботах С. Гоффмана, Е. Моравчика.

Друга категорія – це широко розповсюдженна модель прийняття рішень «decision-making model». Ця категорія використовується під час аналізу субнаціональної політики або регіональної зовнішньої політики (М. Валь, М. Емерсон, Б. Колер-Кох).

Третя категорія – включає групу чинників, через які можна переміститися від понять «актор» і «процес» до менш матеріальних аспектів аналізу у формі коефіцієнтів «соцієтальність» або «ідентичність». Мета цієї третьої категорії полягає в тому, щоб відділитися від держави як агента, для того, щоб повернутися до більш широких питань – ролі установ, громадської думки і норм в аналізі зовнішньої політики. Цей підхід набуває популярності останнім часом серед дослідників, відзначимо зокрема роботи А. Меннерса і Т. Дієза.

Загалом у європейському науковому мейнстрімі з вивчення зовнішньої політики можна виділити дві групи досліджень: перша – емпірично орієнтовані роботи; друга – праці, в яких переважає теоретичний підхід.

Для емпіричної школи характерним є бюрократичний підхід до вивчення зовнішньої політики в контексті ЄС за допомогою аналізу питань корегування, адаптації і змін у державах-членах і їх міністерствах: «Пристаювання до Європи: вплив Євросоюзу на національні установи і політики» І. Мені, П. Мюллер і Ж.-Л. Кермон, «Адаптуючись до європейської інтеграції: маленькі держави і Європейський Союз» К. Ханф, Б. Сотендорп, «Зовнішні міністерства: зміна і адаптація» Б. Хокінг.

Науковці теоретичного напрямку, намагаються використовувати «теорії середнього рівня» для аналізу зовнішньої політики. До цієї групи можна віднести авторів, які пра-

* аспірант кафедри міжнародних організацій та дипломатичної служби Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Матвієнко В.М.

цюють одночасно в межах обох підходів - емпіричному і теоретичному, зокрема М. Емерсон і М. Сміт .

Ще один підхід розглядає, як участь у Спільній зовнішній і політиці безпеки (СЗПБ) та зовнішніх відносинах ЄС змінює зовнішню політику держав-членів. Питання полягає у тому, участь у СЗПБ обмежує або додає можливостей зовнішній політиці держав-членів. Зазначимо, що на відміну від зовнішніх відносин ЄС, СЗПБ є менш успішною у визначенні зовнішньополітичних практик держав-членів.

Зовнішня політика Євросоюзу як дослідний об'єкт характеризується суттєвою динамічністю: процеси, які відбуваються усередині і ззовні ЄС, навіть за умов постійного моніторингу, не можливо однозначно оцінити у довгостроковій перспективі. У зв'язку з цим може виявитися корисним досвід, так званого, аналізу множинних сценаріїв, що набуває останнім часом популярності у різних сферах — від менеджменту до політичної аналітики, тобто усюди, де доводиться мати справу з розробленням тактик і стратегій. Ця техніка спрямована на те, щоб навчити працювати у просторі майбутнього за допомогою одразу кількох сценаріїв, що відбивають різні можливості розвитку подій. Альтернативні сценарії застосовуються для того, щоб визначити і довести вірогідність кількох, можливо досить відмінних, варіантів майбутнього з наступним ранжуванням ступеня вірогідності тих чи тих варіантів. На відміну від традиційних політичних прогнозів, які найчастіше спрямовані на пошук одного, найімовірнішого сценарію, що водночас подається та сприймається як найреалістичніший, за згаданої техніки робиться акцент на принциповій множинності і багатоваріантності з наголошенням радше на принциповій відкритості й альтернативності майбутнього, ніж на його однозначній детермінованості.